

„Dobrou školu dělají lidé.“ Režisér Jiří Havelka o vlivu učitelů a o potřebě slyšet víc než jednu odpověď

8.2.2026 - Barbora Jeřábková | Eduzmena

Divadelní a filmový režisér Jiří Havelka vyrůstal v učitelské rodině. Zásadní zkušenost získal na gymnáziu v dramatickém kroužku - což nakonec určilo jeho životní směřování. Ke školství se Havelka vrací opakovaně - nejprve v roli vedoucího katedry na DAMU či jako průvodce v dokumentu ČT Jak se dělá dobrá škola. Nyní se stal tváří nové kampaně Nadačního fondu Eduzměna.

Pocházíte z učitelské rodiny. Jaký vliv to na vás mělo?

Žádnou pedantnost nebo něco takového jsem doma nezažil. Myslím ale, že si dodnes dobře uvědomuji, jak enormní požadavky jsou na učitele kladeny, a to ze všech stran: od žáků, od rodičů, od vedení škol. Nicméně jinak se mé vzpomínky pojí spíš s faktem, že jsme žili na menším městě. Máma učila celý život, nejdřív ruštinu, pak němčinu na Vyšší odborné škole v Jihlavě, ještě později na Vysoké škole polytechnické tamtéž. Odučila několik generací, takže ji na ulici pořád někdo zdravil. Tuto provázanost jsem ostatně zažil i já sám na jihlavském gymnáziu. Mne i mou sestru učila profesorka Zudová, která předtím učila i mnoho jiných včetně naší mámy. Vždycky vykládala, kdo z našich rodičů kde seděl...

A váš táta?

Táta s námi nežil od mých pěti, ale jezdili jsme za ním na víkendy. Dlouho učil na zemědělské škole v Jihlavě. Po revoluci pak v Humpolci, kde se narodil, založil první rodinnou soukromou střední školu. V restituci dostal barák, který předělal na školu. Víím, že často jezdil na ministerstvo školství - tehdy ještě soukromé školy nebyly úplně ukotvené a ani zákonně nebylo jasné, jak mají fungovat. Takže táta to trochu prokopával, a to i na ministerstvu školství, kde byl lehce postrachem. Prý tam vždycky říkali: Á, pan Havelka z Humpolce zase dorazil!

Už jste zmínil jihlavské gymnázium, kam jste chodil. Právě tam vznikl divadelní spolek, který byl pro vás zásadní, je to tak?

To je pravda. Člověk během školních let potkával dobré pedagogy, nějaké už na základce, ale hlavně pak na gymplu. Což rozhodlo o tom, co budu dělat. Původně jsem zvažoval vícero studijních směrů, třeba jsem chtěl studovat češtinu. Měli jsme skvělého učitele, takže jsem přemýšlel o bohemistice na filozofické fakultě. Taky jsem pokukoval po právech, už ani nevím, jestli jsem si tam nakonec podal přihlášku. Co naopak víím určitě, je, že jsem to zkoušel na filmovou vědu do Brna a na DAMU do Prahy.

Povíte ještě víc o onom divadelním spolku, který byl pro vás tak klíčový?

Založil ho češtinář Zdeněk Krásenský. Spolek se jmenoval (a pořád jmenuje) Hobit. Bylo to zrovna v době, kdy jsem měl chuť zkusit něco nového, a tak jsem se přihlásil. Byli tam žáci napříč ročníky a vytvořila se skvělá komunita. Velmi rychle jsme začali dělat spoustu dalších věcí, založili filmový klub, pořádali debaty... Později, v roce 1997, jsme zorganizovali první ročník jihlavského festivalu dokumentárních filmů, který funguje dodnes. Pro mne to tehdy znamenalo permanentní rozšiřování

obzorů a všechny aktivity mimo školu byly najednou důležitější než samotná škola. Spolužák Marek Hovorka se pak hlásil na Katedru dokumentární tvorby na FAMU a taky se stal ředitelem Mezinárodního filmového festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava, kterým je doteď. Další člen spolku Hobit, Honza Šprinkl, šel do Brna na JAMU. Byl to on, kdo mi tehdy řekl, že to bude zkoušet na JAMU i DAMU a že na DAMU je dokonce jakási loutkařská katedra. Já si tehdy dal přihlášky tam, kam on. Vůbec mě nenapadlo, že by šlo na vysoké pokračovat v tom, co děláme na gymplu. A fakt to tak nakonec bylo.

Na DAMU jste vystudoval Katedru alternativního a loutkového divadla, později jste dělal i doktorát a v mezích dostal nabídku celou katedru vést. Jaký jste byl pedagog?

Velmi rychle jsem zjistil, že nejsem přednáškový typ. Ze školních let si pamatuju dva typy učitelů: hodně přísné, kteří toho sice hodně naučili, ale moc nezvládali komunikaci, nebo naopak skvělé, kteří byli dobří v přístupu ke studentům, ale moc toho nenaučili. Myslím, že vyvážit tyto dvě roviny je velmi těžké, ale i klíčové. Brzy jsem si uvědomil, že neumím stát před třídou a přednášet – být někým, kdo toho hodně ví a má hodinu a půl kontinuálně předávat znalosti. Zjistil jsem, že jsem dost věcí schopen jedině v dialogu. A tak jsem pak učil hlavně praktické hodiny jako inscenační tvorbu, hereckou tvorbu, režijní a dramaturgickou práci a podobně.

Jaké pro vás bylo vést celou katedru?

Náročné. Musíte být v neustálém kontaktu s učiteli, děkanátem, rektorátem, ministerstvem a samozřejmě se studenty. Stále něco vyjednávat. Já se snažil prosadit dost změn. Zaváděli jsme nové akreditace, chtěli jsme rozdělit studium na bakalářské a magisterské, usilovali o jinou podobu přijímaček, chtěli se naučit lépe dávat studentům dobře zpětnou vazbu, nastavit objektivní hodnocení. A všechno bylo potřeba vymyslet, vyzkoušet, umět to obhájit na poradách a v akademických senátech.

"Umělecké vysoké školství je úplně jiné než studium třeba vědeckých oborů – není možné ho systematicky od A do Z nastavit."

Co jste chtěli změnit na přijímačkách?

Každý rok jsme zkoušeli trochu jiný přístup, protože jsme si uvědomovali, že jde o úplný základ – koho do školy pustíme, s kým tam pět let budete. V prvním období byl entuziasmus obrovský; mně bylo kolem devětadvaceti, pracoval jsem s kolegy ze své generace, které jsem na katedru přivedl. Společně jsme trávili noci nad tvorbou nových studijních programů i nad přijímacím řízením. Chtěli jsme objektivnější hodnocení uchazečů, ale taky přátelský přístup. Kladli jsme si třeba otázku, jak u uchazečů minimalizovat nervozitu. Taky jsme chtěli transparentní hodnocení, které nelze zpětně napadnout ze strany těch, kteří neuspěli. Součástí naší práce bylo i hledání vhodné zpětné vazby během studia – jak mají vypadat klauzury, jak hodnotit studentská představení. Hledali jsme, jak nastavit partnerství se studenty tak, aby to nebylo přehnaně hierarchické, ale ani přehnaně uvolněné. Bylo to vlastně permanentní hledání vyváženosti. A mám pocit, že u přijímaček jsme na ideální postup stejně nikdy nepřišli. Postupně mi to jen potvrzovalo, že umělecké vysoké školství je úplně jiné než studium třeba vědeckých oborů – není možné ho systematicky od A do Z nastavit.

Bavilo vás to?

Hodně, hlavně první čtyři roky. Potom už méně. Po druhém funkčním období jsem odešel. Ostatně sám jsem navrhoval, aby byl ve vnitřním řádu fakulty zavedený princip, že šéf katedry tam může být jen dvě období v řadě.

Dnes se na školství můžete dívat i z pohledu rodiče. Co vidíte?

Mám dvě vlastní děti, ale celý život funguji v nějakém typu patchworkové rodiny, takže skrze vícero dětí mám zkušenost od školky po střední školu. Když přemýšlím o pozitivěch, třeba na základce, kam chodí dcera, se mi líbí, jak dobře tady funguje komunikace s rodiči, což není úplně běžné. Naše škola má podle mne taky dobře nastavené vnitřní mechanismy, jak řešit různé nečekané problémy. To mi přijde důležité.

Vnímáte, jak moc se liší zkušenost vašich dětí od vaší vlastní?

Moje děti mají naštěstí úplně jinou zkušenost než já. Na základce v osmdesátých letech byla výuka čistě frontální – psaní do sešitu, přepisování z tabule, žádná interakce. Hodně jsem si o tom, jak může vypadat kvalitní výuka, udělal obrázek během natáčení desetidílního dokumentu Jak se dělá dobrá škola, který před dvěma lety vysílala Česká televize. Tady jsem na vlastní oči viděl, že existuje bezpočet přístupů, jak učit a jak školu vést. Měl jsem z těch návštěv škol hodně pozitivní dojem. Zároveň ve mně přetrvával pocit, že učitelé jsou značně přetíženi – musí být intelektuálně, občansky, výchovně i psychologicky připraveni, neustále se zdokonalovat, chodit na workshopy a zvládat vnitřní i vnější komunikaci. A do toho učit svoje předměty, mít erudici ve svém oboru.

Co je podle vás klíčové pro dobrou školu?

Rámcový vzdělávací program dává školám značný prostor, což je podle mě dobře, jeho kvalita ale závisí především na lidech, kteří ho naplňují. Myslím, že hodně záleží na osobnosti ředitele. Prostě dobrý ředitel dělá dobrou školu. Klíčové taky je, alespoň myslím, aby lidé mohli na školní půdě upřímně, přirozeně a otevřeně mluvit, aby se nikdo nebál vystoupit, a zároveň aby to nevedlo k radikalitě na žádné straně. Škola by neměla kopírovat společenské extrémny; měla by být prostorem, kde se živě debatuje o tom, kudy a jak se vzdělávání ubírá.

"Myslím, že hodně záleží na osobnosti ředitele. Prostě dobrý ředitel dělá dobrou školu."

Od loňského ledna jste uměleckým šéfem pražského Dejvického divadla. Je podle vás škola dost silné téma na divadelní inscenaci?

Proč ne? Zároveň já nikdy nehledám téma podle momentální společenské závažnosti. Věci ke mně musí přicházet samy, žádné urputné hledání. Pamatuju si na jedno cvičení na DAMU: dostali jsme zadání napsat loutkovou pohádku. A mě nic nenapadlo. Seděl jsem v městské knihovně, kde jsem trávil většinu času, protože tam bylo teplo a mně se nechtělo na Jižák na koleje. Četl jsem si časopis Napsáno životem – a hledal příběh. To už jsem pak nechtěl nikdy podstoupit. Od té doby se snažím mít určitou citlivost na náměty, situace, obrazy nebo příběhy, které se kolem mě dějí a zasloumají se mnou. Pak mám důvod sdílet tenhle intenzivní zážitek nebo emoci s diváky. Nesnažím se zaměřit na určité téma, protože je právě teď velmi aktuální. Navíc se mi mnohokrát stalo, že se v průběhu zkoušení ukázalo, že to nefunguje. Z devadesáti procent začnu něco zkoušet z určitého konkrétního podnětu, ale na konci je to něco úplně jiného a o něčem jiném.

Kde tedy témata hledáte?

Já hlavně potřebuju, aby mi z něčeho naskočila husí kůže. Třeba inscenace Dechovka vznikla tak, že jsem si v Jihlavských novinách přečetl, jak reportér Miroslav Mareš odhalil masovou vraždu německých obyvatel Dobronína z května 1945. Do Dobronína jsme jezdili hrát s naším středoškolským divadlem, a tak se mě to dotklo o dost víc, než kdybych četl o podobném masakru třeba v Ústí nad Labem. Dostal mě zejména jeden moment: ve vesnici se konala tancovačka. Kolem jedenácté večer z ní odešli chlapi a asi za hodinu se vrátili. Byli sice trošku zkrvavení, ale tancovačka

pokračovala dál. Když mám před sebou takový obraz, je mi vlastně jedno, co je zrovna za společenskou poptávku.

Zajímavé bylo, když jste před lety u inscenace o Mašínech, kterou jste připravoval se studenty na DAMU, zapojili diváky do hlasování, zda se jedná o vrahy, nebo hrdiny. To byl váš nápad?

To vzniklo z hovoru se studenty. U této hry byli dotčení jak ti, co s Mašíny sympatizují, tak ti, co je odsuzují. Komunisté i antikomunisté. Jakmile se člověk dotkne něčeho, co lidé považují za své téma a mají na to názor, už je vůbec nezajímá nějaká divadelní kvalita a řeší jen svou perspektivu. A k tomu hlasování... Po čase jsme zjistili, že diváci začali mít tendenci netrhat na lístečkách ano nebo ne, vrah nebo hrdina, ale začali dozadu psát komentáře. Čímž pádem vstoupili do dialogu s inscenací. Což bylo skvělé – o to vlastně v té inscenaci šlo. A mám pocit, že právě schopnost slyšet víc než jednu odpověď je něco, k čemu bychom se jako společnost měli postupně dostat.

<https://www.eduzmena.cz/cs/aktualne/detail/dobrou-skolu-delaji-lide-reziser-jiri-havelka-o-vlivu-ucitelu-a-o-potrebe-slyset-vic-nez-jednu-odpoved>